

บทที่ 2

เอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษา ค้นคว้า เอกสาร ตำรา และการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย

1. การให้คำปรึกษา
2. ความหมายและคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษา
3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและความคาดหวัง
4. บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษา
5. ทฤษฎีและหลักการเพื่อการพัฒนา นักศึกษา
6. อาจารย์ที่ปรึกษากับการพัฒนา นักศึกษา
7. การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การให้คำปรึกษา

ความหมายของการให้บริการปรึกษา (Counseling)

การให้บริการปรึกษา เป็นกระบวนการที่ผู้ให้บริการปรึกษา และผู้รับบริการปรึกษามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยผู้ให้บริการปรึกษาใช้คุณสมบัติส่วนตัว ความสามารถ และทักษะต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้รับบริการปรึกษาได้สำรวจตัวเอง จนเข้าใจปัญหา สาเหตุและความต้องการ จนกระทั่งสามารถหาวิธีการแก้ปัญหาได้ด้วยศักยภาพของตนเอง

(ฝ่ายพัฒนานักศึกษา หน่วยกิจการนักศึกษาและชุมชนสัมพันธ์, 2541, หน้า 1)

ส่วน สำเนา ขจรศิลป์ (2543, หน้า 46) ได้ให้ความหมายของการปรึกษา (Counseling) ว่าเป็นกระบวนการช่วยเหลือให้นักศึกษาเข้าใจตนเอง สภาพแวดล้อม และปัญหาที่เผชิญอยู่ และสามารถใช้ความเข้าใจดังกล่าวมาแก้ปัญหาหรือตัดสินใจเลือกเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับตัวเองและเพื่อการปรับตัวที่ดีในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษา

วัลลภา เพทฬสติน ณ อยุธยา (2530) กล่าวว่า บริการให้คำปรึกษา หรืองานแนะแนว มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้นิสิตนักศึกษาได้รู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง และมองเห็นภาพตัวเองได้ชัดเจนตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด
2. เพื่อช่วยให้นิสิตนักศึกษารู้วิธีการที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้โดยถูกวิธีของนิสิตนักศึกษา
3. เพื่อช่วยลดความเครียด ความกังวล และความทุกข์ใจ
4. เพื่อให้ข้อมูล ข่าวสารที่ถูกต้องในสาระที่นิสิตนักศึกษาขาดความรู้ และประสบการณ์
5. เพื่อช่วยพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีความสมบูรณ์ด้านการปรับตัว ปรับอารมณ์ ทัศนคติและบุคลิกภาพ
6. เพื่อเป็นหน่วยกลางที่จะนำนิสิตนักศึกษาไปสู่ผู้ที่สามารถช่วยแก้ปัญหานิสิตนักศึกษาได้ถูกต้อง
7. เพื่อเป็นแหล่งในการทดสอบความสามารถ ลักษณะนิสัย ความถนัด และบุคลิกภาพของนิสิตนักศึกษา

ในทำนองเดียวกัน นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2532) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการบริการให้คำปรึกษามี 2 ประการ คือ

1. เป็นการช่วยเหลือบุคคลให้มีความเข้าใจในตนเอง เพื่อเขาจะได้มีการตัดสินใจเลือกอย่างดีที่สุดกับชีวิตของเขา ซึ่งการตัดสินใจนี้อาจจะหมายความตั้งแต่การเลือกวิชาเรียน วิชาชีพ ตลอดจนไปจนถึงการตัดสินใจในเรื่องชีวิตส่วนตัวของเขา
2. ช่วยส่งเสริมทางด้านสุขภาพจิตของบุคคล ให้เขามีการปรับตัวที่ดี มีชีวิตอย่างผาสุกพอสมควร

ขอบข่ายของการให้บริการคำปรึกษา

บริการให้คำปรึกษาในมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษา ซึ่งในปัจจุบันประกอบด้วยหลายด้านในเรื่อง

1. บริการให้คำปรึกษาด้านการศึกษา นักศึกษาบางคนต้องการความช่วยเหลือในเรื่องเกี่ยวกับทักษะในการเรียน โดยเฉพาะนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เพิ่งเข้ามาศึกษาในหลักสูตรอุดมศึกษา

ซึ่งวิธีการเรียนการสอนจะแตกต่างกับการเรียนการสอนในชั้นมัธยมศึกษา พวกเขาต้องการความช่วยเหลือในวิธีการปรับตัว ปรับวิธีเรียน

2. บริการให้คำปรึกษาด้านส่วนตัวและสังคม สภาพแวดล้อมทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและก่อให้เกิดปัญหาแก่นักศึกษาหลายด้าน เขาจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือ โดยเฉพาะปัญหาด้านสุขภาพจิต

3. บริการให้คำปรึกษาด้านอาชีพ ให้บริการข่าวสารด้านอาชีพต่างๆ จัดเตรียมห้องสมุดอาชีพ มีบริการแบบทดสอบ เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ทดลองทดสอบเกี่ยวกับการเลือกประกอบอาชีพ ตามความถนัด ความสามารถ และความสนใจ

4. บริการแนะแนวการศึกษาต่อ เป็นการให้บริการแหล่งการศึกษาต่อทั้งในและต่างประเทศ อาจจัดโดยมีข่าวสารสถานที่เรียน หรือเชิญผู้เกี่ยวข้อง เชิญเจ้าของสถานศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ก.พ. มาให้คำแนะนำช่วยเหลือ หรือมาบรรยายในรายละเอียดและเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ซักถาม

หลักสำคัญของการให้บริการปรึกษา (ฝ่ายพัฒนานักศึกษา หน่วยกิจการนักศึกษาและชุมชนสัมพันธ์)

การให้บริการปรึกษา มีหลักสำคัญต่อผู้ได้รับบริการ ดังนี้

1. มีความเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น
2. ยึดผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง
3. เน้นสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

กระบวนการให้บริการปรึกษา

ขั้นตอนของการให้บริการปรึกษา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพและการตกลงบริการ

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจปัญหา และเข้าใจปัญหา สาเหตุ ความต้องการ

ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนแก้ไข้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 4 การปฏิบัติและติดตามผล

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพและการตกลงบริการ

การสร้างสัมพันธภาพเป็นขั้นตอนแรกของการเริ่มต้นการให้บริการปรึกษา เพื่อให้ผู้รับบริการปรึกษาเกิดความรู้สึกไว้วางใจ อบอุ่นใจ และมีความรู้สึกเชื่อมั่นในผู้ให้บริการปรึกษา นำไปสู่การเปิดเผยปัญหาและความรู้สึก

สัมพันธภาพที่ดี เกิดจาก

1. ลักษณะของผู้ให้บริการปรึกษาที่ควรมี

- 1.1 รับรู้ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นได้อย่างรวดเร็ว
- 1.2 มีความสุขเมื่อทำงานกับคนอื่น
- 1.3 สำนึกในค่าของคน
- 1.4 ทำทางอบอุ่น เป็นมิตร จริงใจ
- 1.5 มีความตั้งใจที่จะช่วยเหลือ
- 1.6 มีอารมณ์ขัน
- 1.7 มีทัศนคติในทางบวก
- 1.8 เป็นผู้รับฟังที่ดี
- 1.9 ไม่ทอดทิ้งต่อปัญหา
- 1.10 เข้าใจความคิดของบุคคลอื่น
- 1.11 ยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข

2. คำพูดชนิดต่าง ๆ ที่ใช้ในการสร้างสัมพันธภาพ

- 2.1 การทักทาย ต้อนรับ
- 2.2 การสนทนา โอบอ้อมอารี (พูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคยและผ่อนคลาย)
- 2.3 เปิดประเด็นปัญหา

3. ทำทางการแสดงออกของความเป็นใจ ใช้สูตร S-O-L-E-R

- S - Squarely = นั่งแบบมุมฉาก ไม่ประจันหน้า
- O - Open = นั่งด้วยท่าที่ไม่ปิดกั้นตัวเอง
- L - Lean = นั่งโน้มตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย
- E - Eye Contact = ประสานสายตา
- R - Relax = ทำทางผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียด

การตกลงบริการ

คือการที่ผู้ให้บริการปรึกษา และผู้รับบริการปรึกษา มีความเข้าใจตรงกันในเรื่ององค์ประกอบต่าง ๆ ของการให้บริการปรึกษา ทำให้การให้บริการปรึกษานั้น มีทิศทางนำไปสู่การเข้าใจปัญหาสาเหตุและความต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจปัญหา และเข้าใจปัญหา สาเหตุ ความต้องการ

การสำรวจปัญหาเป็นการช่วยให้ผู้รับบริการได้สำรวจ ทบทวนความคิด ความรู้สึกของตนเอง ทำให้สามารถรับรู้และเข้าใจความคิด ความรู้สึกของตนเอง กระจ่างชัดในปัญหา สาเหตุและความต้องการเองได้ และสามารถบอกปัญหาของตนเอง ผู้ให้บริการและผู้รับบริการมีความเข้าใจในปัญหานั้นอย่างกระจ่างชัดโดยที่ผู้ให้บริการไม่ด่วนสรุปความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้รับบริการโดยอาศัยความรู้สึกส่วนตัวหรือประสบการณ์เดิมของตนเอง

ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนแก้ไขปัญหา

หากมีปัญหาหลายอย่างจำเป็นต้องมีการจัดลำดับปัญหา เนื่องจาก

1. แต่ละปัญหาที่มีความเป็นไปได้ในการแก้ไขไม่เท่ากัน
2. การแก้ไขปัญหาหลายอย่างพร้อมกัน ทำได้ยาก
3. การจัดลำดับปัญหา ทำให้ทราบว่าปัญหาเร่งด่วนคืออะไร จำเป็นต้องแก้ไขก่อน

สิ่งที่ใช้พิจารณาลำดับความสำคัญในการแก้ไขปัญหา โดยพิจารณาปัญหาเปรียบเทียบกัน

ดังนี้

1. ความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหแต่ละอย่าง
2. ความต้องการของผู้รับบริการที่จะแก้ปัญหาดีก่อน
3. ความรุนแรงของปัญหาแต่ละอย่าง
4. ขนาดของปัญหาที่กระทบต่อบุคคลต่าง ๆ

ลักษณะของปัญหา แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ขาดความรู้
2. ปัญหาด้านอารมณ์ ความรู้สึก

3. ปัญหาในการปฏิบัติ เช่น ไม่สามารถตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติ ไม่รู้แนวทางปฏิบัติหรือขาดทักษะในการสื่อสาร

ทักษะต่าง ๆ ในการแก้ปัญหา พิจารณาตามลักษณะของปัญหา

1. ขาดความรู้	---->	การให้ข้อมูล
2. ปัญหาด้านอารมณ์ ความรู้สึก	---->	การสนับสนุน
	---->	การให้กำลังใจ
3. ปัญหาในการปฏิบัติ เช่น		
ไม่สามารถตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติ	---->	การพิจารณาทางเลือก
ไม่รู้แนวทางปฏิบัติ	---->	การเสนอแนะ
ขาดทักษะในการสื่อสาร	---->	การฝึกทักษะ

ขั้นตอนที่ 4 การปฏิบัติและติดตามผล

การยุติบริการ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. การยุติการให้บริการปรึกษาแต่ละครั้ง
2. การยุติการให้บริการปรึกษาแต่ละราย

1. การยุติการให้บริการปรึกษาแต่ละครั้ง

วิธีการ

- 1.1 ใช้เวลาที่กำหนดไว้ตอนตกลงบริการเป็นเงื่อนไข
- 1.2 ถามข้อข้องใจที่เหลือ
- 1.3 สรุปเนื้อหาสำคัญในการปรึกษาครั้งนี้
- 1.4 หากผู้รับบริการเปิดประเด็นใหม่ ผู้ให้บริการเสนอให้เป็นประเด็นปรึกษาใน

คราวต่อไป

- 1.5 นัดหมายการพบในครั้งต่อไป ช่วงเวลาที่ควรยุติบริการ
- 1.6 ตามเวลาที่กำหนดไว้เมื่อตอนตกลงบริการ

- 1.7 อารมณ์ความรู้สึกของผู้รับบริการส่งบลง
 - 1.8 ผู้รับบริการได้แนวทางในการแก้ปัญหา
2. การยุติการให้บริการปรึกษาแต่ละราย
- เป็นการสิ้นสุดการให้ความช่วยเหลือ ผู้รับบริการแต่ละรายมี 2 ลักษณะ
- ลักษณะที่ 1 เมื่อผู้รับบริการสามารถ
1. เฝ้าและแก้ไข้ปัญหาได้
 2. ปรับเปลี่ยนเจตคติ
 3. ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
 4. ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
- ลักษณะที่ 2 ในกรณีต่าง ๆ เหล่านี้
1. ปัญหาที่การให้บริการปรึกษาไม่สามารถช่วยเหลือได้ เช่น
 - 1.1 อาการทางจิตรุนแรง
 - 1.2 ปัญหาทางกฎหมาย
 2. ผู้รับบริการไม่ร่วมมือ
 3. สัมพันธภาพระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการเปลี่ยนไป เช่น
 - 3.1 ผู้รับบริการพึ่งพิงผู้ให้บริการสูง
 - 3.2 ผู้รับบริการไม่พอใจ

ความหมายและคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา (Student Advisor) หรืออาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ (Academic Advisor) คือตำแหน่งเดียวกัน สำหรับการศึกษานั้นใช้คำว่า อาจารย์ที่ปรึกษา (Student Advisor) เพราะมีความหมายกว้างขวางกว่า เนื่องจากอาจารย์ที่ปรึกษาไม่ได้มีหน้าที่ให้คำปรึกษาวิชาการเท่านั้นแต่ยังมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือนักศึกษาทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านวิชาการ สุขภาพอนามัย ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาส่วนตัว และสังคม ซึ่งตรงกับ สุมณ อมรวิวัฒน์ (2518, หน้า 119) กล่าวว่า "อาจารย์ที่ปรึกษา คือ บุคคลที่มีประสบการณ์และมีความสามารถที่จะช่วยเหลือให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตร วิธีการเรียนในศาสตร์สาขาหนึ่ง ๆ เป็นผู้ให้

ข้อเท็จจริง ให้คำแนะนำช่วยเหลือ แนะนำแนวทางในการแก้ปัญหาส่วนตัวของนักศึกษาและในบางครั้งก็จะช่วยเหลือนักศึกษาด้านสวัสดิการ"

ส่วน กรมพลศึกษา (2533, หน้า 6) ได้ให้ความหมายว่า อาจารย์ที่ปรึกษาคืออาจารย์ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำและช่วยเหลือนักศึกษาด้านการศึกษา สวัสดิการ การพัฒนานักศึกษา วิชาชีพ และปัญหาส่วนตัว ตลอดจนรับผิดชอบในด้านกิจการลงทะเบียนเรียนวิชาต่าง ๆ

สำหรับ สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับปริญญาตรี (2539, หน้า 1) ได้กำหนดว่า อาจารย์ที่ปรึกษา คือ บุคคลที่สถาบันอุดมศึกษาแต่งตั้งขึ้นเพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือนักศึกษาด้านต่าง ๆ เช่น ด้านวิชาการ ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ การปรับตัวเข้ากับสังคม การเข้าร่วมกิจกรรม การวางแผน และการเตรียมตัวเพื่ออาชีพ เป็นต้น

ดังนั้น ความหมายโดยสรุปของคำว่า อาจารย์ที่ปรึกษา จึงหมายถึง อาจารย์ที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะให้ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาช่วยเหลือและดูแลนักศึกษาด้านการศึกษาให้เป็นไปตามหลักสูตรและแผนกำหนดศึกษา การใช้บริการต่างๆ ของมหาวิทยาลัย ตลอดจนการดำรงชีวิตในมหาวิทยาลัย ให้มีความสุข และประสบความสำเร็จในชีวิตการศึกษานจนจบหลักสูตร

คุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษา

ในทัศนะของ สุจริต เพียรชอบ (2521, หน้า 111-112) เห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษาควรเป็นผู้ที่ใจกว้าง มีมารยาท รักษาความลับได้เป็นอย่างดี และควรพยายามปรับปรุงบุคลิกภาพของตนให้เหมาะสมกับการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และมีทัศนคติที่เข้มแข็งแจ่มใส

ส่วน สำเนา ขจรศิลป์ (2529) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาที่ดีว่าควรเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความรับผิดชอบดี ใจกว้างและรับฟังความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษา มีความรู้กว้างขวาง และทันเหตุการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีความจริงใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีเหตุผลและมีความสามารถในการแก้ปัญหา มีความเมตตากรุณา ไวต่อการรับรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้รวดเร็ว มีหลักจิตวิทยาในการให้คำปรึกษาและมีจรรยาบรรณอาจารย์ที่ปรึกษา มีความประพฤติเหมาะสมที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีได้ รู้บทบาทและหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นอย่างดี และมีประสบการณ์ในหน้าที่การงานของอาจารย์ที่ปรึกษา

สำหรับ สืบแสง พรหมบุญ (2529) ยังได้กล่าวถึง คุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาไว้ว่า ต้องมีกลเม็ดในการให้คำปรึกษา คือ ต้องมีกลเม็ดในการซักถาม โต้ตอบ อย่าเครียดมาก นำหรือกระตุ้นการสนทนาให้เข้าสู่ปัญหา สร้างความสนใจ ใ้ไว้วางใจ การตั้งคำถามที่ทำให้เด็กโกรธควร ละเว้น มีทักษะในการฟัง คือ อดทนฟังเวลานักศึกษาพูด แสดงความสนใจในคำพูดของนักศึกษา โดยมองหน้าผู้ฟังบ้าง และมีทักษะในการให้ข้อมูล ใ้ได้อย่างไร แค่วัน เมื่อไร ต้องเป็นข้อมูลที่ ถูกต้อง หากแนะนำผิด ๆ อนาคตของนักศึกษาจะดับวูบ

นอกจากนั้น พรพรรณ ขจร (2533, หน้า 11) ได้สรุปคุณลักษณะอาจารย์ที่ปรึกษาว่า ควรมีความรอบรู้ทั้งด้านวิชาการและการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน นักศึกษา มีความอดทน และพร้อมที่จะแก้ไข้ปัญหาของนักศึกษา มีจรรยาบรรณ และมีมนุษยสัมพันธ์

และสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (2539) ได้กำหนดคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาใน สถาบันราชภัฏไว้ดังนี้คือ เข้าใจปัญหาของนักศึกษา พร้อมและรักที่จะช่วยเหลือให้นักศึกษา ปรับตัว ต่อสภาพการเรียนระดับอุดมศึกษา โดยชี้แจงแนะนำให้นักศึกษาเข้าใจวิธีเรียน และวิธีการศึกษาค้นคว้า มีบุคลิกภาพที่ช่วยใ้ไว้วางใจ อยากเข้าไปปรึกษา เป็นกันเอง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีท่าทางน่าเชื่อถือศรัทธา สละเวลาพบกับนักศึกษาอย่างน้อยสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง เพื่อทราบปัญหาของนักศึกษา และทำความรู้จักกับนักศึกษาของตนเป็นอย่างดี เอาใจใ้ในความประพฤติของนักศึกษา เป็นบุคคลที่ ยอมรับและพยายามแก้ไข้ข้อบกพร่องของตนเอง และ เป็นผู้มีความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่ง อาจารย์ที่ปรึกษา

จรรยาบรรณอาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษามีหน้าที่ในการให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลืออบรมดูแลนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาจึงจำเป็นต้องยึดมั่นในจรรยาบรรณของอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่ง สำเนาวิ ขจรศิลป์ (2525) ได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

1. อาจารย์ที่ปรึกษาต้องคำนึงถึงสวัสดิการของนิสิตนักศึกษา โดยไม่ควรทำการใด ๆ ที่ จะก่อให้เกิดผลเสียหายแก่นิสิตนักศึกษาอย่างไม่เป็นธรรม
2. อาจารย์ที่ปรึกษาต้องรักษาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของนิสิตนักศึกษาในความ ุณดูแลให้เป็นความลับ

3. อาจารย์ที่ปรึกษาต้องพยายามช่วยเหลือนิสิตนักศึกษาจนสุดความสามารถ (ภายในขอบเขตความสามารถของตน) หากมีปัญหาใดที่เกินความสามารถที่จะช่วยเหลือได้ก็ควรแนะนำนิสิตนักศึกษาผู้นั้นไปรับบริการจากบุคลากรอื่น เช่น นักแนะแนว แพทย์ จิตแพทย์ และนักกฎหมาย เป็นต้น

4. อาจารย์ที่ปรึกษา ไม่ควรพิพากษ์วิจารณ์ บุคคลหรือสถาบันใดให้นิสิตนักศึกษาฟังในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือสถาบันนั้น ๆ

5. อาจารย์ที่ปรึกษาต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติที่เหมาะสมตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพในสาขาที่ตนสอนและมีศีลธรรมจรรยาที่ดีงาม เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นิสิต นักศึกษา

จากการศึกษาลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษา พอจะสรุปได้ว่าอาจารย์ที่ปรึกษาควรมีลักษณะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ด้านวิชาการ ด้านการให้คำปรึกษา มีความอดทนต่อการแก้ไข้ปัญหาต่าง ๆ ของนักศึกษา มีจรรยาบรรณของอาจารย์ที่ปรึกษา มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุก ๆ คน

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและความคาดหวัง

บทบาท (Role) ในแง่สังคมวิทยา คือ การปฏิบัติตามตำแหน่ง แ่งจิตวิทยา คือ การแสดงออก หรือการปะทะสังสรรค์ของแต่ละบุคคล ในแง่จิตวิทยาสังคม คือ การแสดงออกหรือพฤติกรรมหรือการปะทะสังสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งของบุคคลในกลุ่มสังคม (ไวรัช เจียมบรรจง, 2523, หน้า 108)

Sarbin (1972, p.546) ได้จำแนกลักษณะสำคัญของบทบาทออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความคาดหวัง (Expectations) เป็นความคาดหวังของบุคคลที่ตำแหน่งนั้น ๆ ว่าควรจะแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับตำแหน่งนั้น ๆ อย่างไร

2. การแสดงบทบาท (Enactments) เป็นการแสดงบทบาทของบุคคลให้สอดคล้องกับบทบาทที่กำหนดไว้

ในขณะที่เดียวกัน Berlo (1960) ได้กล่าวถึงบทบาทว่าอาจมี 2 ลักษณะ คือ บทบาททางพฤติกรรม และบทบาทเฉพาะตำแหน่ง สำหรับบทบาททางพฤติกรรมสามารถวิเคราะห์ได้ 3 กรณีคือ

1. Role Prescription เป็นบทบาทที่กำหนดหน่วยงานมาอย่างชัดเจนว่าหน่วยงานนั้นมีงานอะไรบ้างที่ต้องทำ

2. Role Description เป็นบทบาทที่บุคคลกระทำจริง ๆ ซึ่งอาจจะได้ครบหรือไม่ตามบทบาทที่กำหนดให้

3. Role Expectation เป็นบทบาทที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นว่าควรมีบทบาทอย่างไร นอกจากนี้ สรวง สุทธิเลิศอรุณ และคณะ (2522, หน้า 34-35) กล่าวว่า บทบาทเป็นผลรวมของสิทธิ หน้าที่บุคคลยอมแสดงบทบาทตามสิทธิและหน้าที่ตามสถานภาพ การแสดงบทบาทแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ

1. บทบาทที่แสดง (Actual Role) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวัง หรือบทบาทที่ตนเองคาดหวังหรืออาจจะไม่เป็นบทบาทตามที่สังคมและตนเองคาดหวังก็ได้

2. บทบาทตามความคาดหวัง (Expected Role) เป็นบทบาทที่ผู้อื่นคาดหวังว่าเจ้าของบทบาทควรมีบทบาทอย่างไร

3. บทบาทตามลักษณะการรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพรับรู้เองว่าตนเองควรมีบทบาทอย่างไร

และ วิทยา วรณศิริ (2529, หน้า 20-21) ได้สรุปแนวคิดที่เกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงเกี่ยวข้องอยู่ใน 3 ลักษณะ คือ

1. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติเป็นบทบาทที่กำหนดสิทธิ และหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมไว้

2. บทบาทที่คาดหวังเป็นบทบาทที่ต้องแสดงความคาดหวัง ในขณะที่เดียวกันเจ้าของสถานภาพนั้นก็สามารถที่จะรับรู้ว่ามีบทบาทอย่างไร และสามารถที่คาดหวังตัวเองว่า ควรแสดงพฤติกรรมอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเหมาะสมที่สังคมคาดหวังและตนเองคาดหวัง

3. บทบาทที่เป็นจริง เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวังหรืออาจจะไม่เป็นบทบาทตามที่สังคมคาดหวังและตนเองคาดหวัง

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบของบทบาทไว้ในที่นี้ คือ การแสดงออก การปฏิบัติตามสิทธิ หน้าที่ และตำแหน่งหรือสถานภาพของบุคคล กลุ่มหรือหน่วยงานอื่นในสังคม และ

ผู้ศึกษาจะศึกษาถึงบทบาทที่เป็นบทบาทจริง (Actual Role) และบทบาทที่คาดหวัง (Expected Role)

บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษา

ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทย ได้มีผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้ สุมณ อมรวิวัฒน์ (2518, หน้า 130-132) ได้สรุปบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาไว้ว่า งานอันดับแรกของอาจารย์ที่ปรึกษาคือการให้คำปรึกษาทางวิชาการ ได้แก่ แนะนำวิธีการเลือกสายวิชาเรียนและการลงทะเบียนเรียน ทำความเข้าใจและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเพิ่มและกระบวนวิชาเรียนในรายวิชาต่างๆ แนะนำนักศึกษาให้เอาใจใส่ในการเรียน

ส่วนงานอันดับรองลงมา คือการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาในด้านสวัสดิการ โดยการช่วยเหลือนักศึกษาในการแก้ปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาส่วนตัว ได้แก่ ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย ปัญหาทางการเงิน ได้แก่ การขาดแคลนทุนทรัพย์ในการเรียน ปัญหาทางสังคม ได้แก่ ปัญหาการปรับตัวในสังคม และปัญหาด้านอาชีพ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ถูกต้องต่อวิชาชีพ

ส่วน ทศพร มณีศรีขำ และคณะ (2527) เห็นว่า บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาที่สำคัญมีดังนี้คือ การให้คำปรึกษาด้านการเรียนการสอน (Academic Affairs) การให้คำปรึกษาด้านกิจกรรมนักศึกษา (Student Affairs) การให้คำปรึกษาสำหรับการดำรงชีวิตในสถานศึกษา (Counseling) และการให้คำปรึกษาเพื่อแนะอาชีพและการศึกษาต่อ (Career Placement and Post-Graduate Training)

ส่วน สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (2539, หน้า 19-22) ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาในสถาบันราชภัฏ พอสรุปได้ดังนี้

1. เป็นผู้เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีและประสานงานระหว่างผู้บริหารอาจารย์และนักศึกษา
2. ควบคุมดูแลสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของนักศึกษาในกลุ่มที่รับผิดชอบ
3. ให้ความช่วยเหลือนักศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ด้านวิชาการ โดยให้แนวทางในเรื่องการวางแผนการศึกษา การเลือกวิชาเรียน โปรแกรมการเรียน ตลอดจนแก้ไขอุปสรรคปัญหาในการเรียนวิชาต่าง ๆ ในด้านหลักสูตรด้านการวัดผลและการสอน ด้านการเรียน และด้านทะเบียนวัดผล

3.2 ด้านสวัสดิการและพัฒนานักศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษามีหน้าที่ต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักศึกษาในเรื่องของกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับของสถาบัน อีกทั้งต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องสวัสดิการและบริการต่าง ๆ เพื่อนักศึกษาจะได้ปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม และได้รับประโยชน์ตามสิทธิ์อันพึงมี อีกทั้งจัดรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักศึกษาที่อยู่ในความดูแล โดยมีระเบียบสนับประจําตัวนักศึกษาแต่ละคน และเป็นพี่พี่แก่นักศึกษาเมื่อนักศึกษามีปัญหาส่วนตัว เอาใจใส่ ดูแลความประพฤติต่าง ๆ ของนักศึกษา เพื่อให้เป็นพลเมืองดีและมีศีลธรรม ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพและให้นักศึกษาได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในการเข้าร่วมกิจกรรมกับองค์การนักศึกษาและกิจกรรมต่างๆ ของสถาบัน รวมถึง ต้องจัดให้นักศึกษาได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ ตลอดจนส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีโอกาสพัฒนาตัวเองครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

3.3 ด้านอื่น ๆ

นอกจากอาจารย์ที่ปรึกษาจะมีหน้าที่ในด้านวิชาการ ด้านสวัสดิการ และพัฒนานักศึกษาแล้ว อาจารย์ที่ปรึกษายังมีหน้าที่ในการประสานงานกับอาจารย์ผู้สอนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาเพื่อช่วยเหลือ และเพื่อประโยชน์ของนักศึกษา อีกทั้งต้องพิจารณาคำร้องต่าง ๆ ของนักศึกษา และดำเนินการได้ถูกต้องตามระเบียบและให้การรับรองนักศึกษาเมื่อนักศึกษาเข้าใจในบทบาทของนักศึกษาต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษารวมทั้งชี้แจงให้นักศึกษาได้ติดตามอ่านประกาศ ข่าวสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ และควรเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่นักศึกษา รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมความรู้และประสบการณ์ให้แก่นักศึกษาเป็นครั้งคราว ตลอดจนประกาศเกียรติคุณนักศึกษาที่กระทำความดีอีกด้วย

กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2540, หน้า 1-2) ได้กำหนดบทบาทของอาจารย์ ที่ปรึกษาในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จากการสัมมนา ปีการศึกษา 2531 สรุปได้ดังนี้

1. ด้านวิชาการ ต้องศึกษาหลักสูตร แผนกำหนดการศึกษา ข้อบังคับ ลักษณะวิชา และวิธีการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดีและต้องให้คำแนะนำ ควบคุม ดูแล และติดตามผลการเรียนของนักศึกษาให้เป็นไปตามแผนกำหนดการศึกษา หลักสูตร และตามข้อบังคับฯ

2. ด้านวิธีการให้คำปรึกษา ต้องรู้จักนักศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น ลักษณะนิสัยใจคอ ความสามารถในการเรียน สุขภาพ สภาพครอบครัว ให้คำแนะนำ คำปรึกษา ทั้งในด้านวิชาการ และปัญหาส่วนตัว ต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักศึกษาและต้องบันทึกผลการเรียนและหลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษา

3. ด้านอื่น ๆ ควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักศึกษา ควรรักษาสีทธิประโยชน์ของนักศึกษา ควรจัดเวลาให้นักศึกษามาพบอย่างสม่ำเสมอ ควรส่งเสริมและให้กำลังใจแก่นักศึกษา ควรให้คำแนะนำเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและศึกษาต่อ ควรจัดการพบปะสนทนาระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษา ด้วยกันเสมอ และควรให้ความเห็นในการลาของนักศึกษาทุกกรณี

จากการศึกษาบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาจากนักวิชาการและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่าอาจารย์ที่ปรึกษามีบทบาทคือให้คำปรึกษา ปัญหาด้านวิชาการ ปัญหาส่วนตัว ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสวัสดิการ และให้คำปรึกษาเพื่อการพัฒนาตนเองและอาชีพ

ทฤษฎีและหลักการ เพื่อการพัฒนานักศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษามีความจำเป็นต้องศึกษาทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักศึกษา ดังนี้ (สำเนาวิ ขจรศิลป์, 2543, หน้า 6-9)

1. ความหมายของการพัฒนานักศึกษา

ในอดีตการพัฒนานักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศถึงแม้ว่าจะมีไม่มากนัก แต่ก็ได้ดำเนินการมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ ในความหมายดั้งเดิมนั้น "การพัฒนานักศึกษา หมายถึง ความพยายามใด ๆ ที่ทำให้นักศึกษามีคุณสมบัติที่พึงประสงค์" เช่น มหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษ ในคริสต์ศตวรรษที่ 13 ส่วนใหญ่ได้มุ่งพัฒนานักศึกษาทางด้านศีลธรรมและสังคมควบคู่กับการให้ความรู้ทางด้านวิชาการ ต่อมาในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 สมาคมการศึกษาอเมริกัน ได้กำหนดปรัชญากิจการศึกษาริเริ่ม เรียกว่า "ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจการนักศึกษา" ซึ่งได้เน้นการพัฒนานักศึกษาให้เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน โดยกระบวนการทางการศึกษา ภายหลังปี ค.ศ.1972 การพัฒนานักศึกษาโดยกระบวนการทางจิตวิทยาได้รับความนิยมนมากขึ้น จึงทำให้ความหมายของการพัฒนานักศึกษาเปลี่ยนไปจากเดิมบ้าง โดยมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนานักศึกษา ดังนี้

รอดเจอร์ส (Rodgers, 1980) ได้กล่าวว่า "การพัฒนาการศึกษา โดยความหมาย
ทั่ว ๆ ไป หมายถึง ความพยายามใด ๆ ที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ

คิง และฟิลด์ส (King and Fields, 1980) ได้กล่าวว่า "การพัฒนาการศึกษา
เป็นด้านหนึ่งของกระบวนการพัฒนามนุษย์ ซึ่งในที่นี้หมายถึง การพัฒนาการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา"

มิลเลอร์ และวิลสัน จูเนียร์ (Miller and Winston, Jr., 1991) ได้
กล่าวว่า "การพัฒนาการศึกษา คือ พื้นฐานทางด้านทฤษฎีและทางด้านปรัชญาที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์
ของสถาบันอุดมศึกษา และเหตุผลที่ต้องมีฝ่ายกิจการนักศึกษา การพัฒนาการศึกษาเป็นการประยุกต์
เอาหลักการในการพัฒนามนุษย์มาใช้พัฒนาการศึกษา"

จากความหมายของนักการศึกษาอุดมศึกษา

ความหมายของนักการอุดมศึกษาสรุปได้ว่า "การพัฒนาการศึกษา หมายถึง ความ
พยายามใด ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์"

2. เป้าหมายในการพัฒนานักศึกษา

เนื่องจากการพัฒนานักศึกษาได้มีมาเป็น เวลาช้านานดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เป้าหมาย
ของการพัฒนานักศึกษาในแต่ละยุคแต่ละสมัยก็แตกต่างกัน เช่น มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ในประเทศ
อังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 12 ถึง 19 และสถาบันอุดมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา ในคริสต์
ศตวรรษที่ 17 ถึง 19 ซึ่งส่วนใหญ่รับรูปแบบของมหาวิทยาลัยจากประเทศอังกฤษ เน้นเป้าหมาย
ในการพัฒนานักศึกษา 3 ด้าน คือ (สำเนา ขจรศิลป์, 2543, หน้า 8)

1. ทางด้านสติปัญญา โดยเน้นเรื่องการใช้ความคิด การวิเคราะห์ด้วยเหตุผล
2. ทางด้านศีลธรรม โดยให้ยึดมั่นในความเชื่อและแนวทางปฏิบัติของคริสต์ศาสนา
3. ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของประเทศ

ต่อมาเมื่อสภาการศึกษาอเมริกัน (American Council on Education) ได้
กำหนดปรัชญากิจการนักศึกษาที่เรียกว่า "ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจการนักศึกษา" ขึ้นในปี ค.ศ.1937
และแก้ไขเพิ่มเติมในปี ค.ศ.1949 เป้าหมายในการพัฒนานักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศ
สหรัฐอเมริกา จึงเน้นการพัฒนานักศึกษาให้มีความสมบูรณ์ ดังนี้

1. ด้านสติปัญญา โดยเน้นเรื่องการใช้ความคิด การวิเคราะห์ด้วยเหตุผล
2. ด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยการสร้างทักษะในการติดต่อระหว่างบุคคล

3. ด้านอารมณ์ โดยเน้นให้มีคุณภาพในด้านอารมณ์

4. ด้านจิตใจ โดยเน้นเรื่องค่านิยมในการปฏิบัติที่ดี มีคุณธรรม ยึดมั่นในศาสนา และปฏิบัติตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ

5. ด้านอาชีพและเป้าหมายของชีวิต โดยเน้นการเลือกอาชีพการสร้างเป้าหมาย และการวางแผนสู่เป้าหมายของชีวิต

คิง และฟิลด์ส (King and Fields, 1980) ได้เสนอเป้าหมายในการพัฒนานักศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

1. การพัฒนาด้านสติปัญญา ซึ่งเน้นความสามารถในการเป็นนักคิดเป็นผู้เรียนรู้ และการรวบรวมข้อมูลให้ได้ความหมายที่เป็นประโยชน์

2. การพัฒนาเอกลักษณ์เป็นการพัฒนาความรู้สึกที่มีต่อตนเองให้มีความเข้าใจ ความสามารถ และข้อจำกัดของตนเอง การตั้งเป้าหมายในอาชีพและเป้าหมายของชีวิต การควบคุมอารมณ์และการพัฒนาความรู้สึกที่ดีกับตนเอง

3. การพัฒนาทักษะในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนการสร้างคามใกล้ชิดและความรัก

4. การพัฒนาค่านิยมซึ่งเน้นค่านิยมที่เป็นคุณธรรมในการดำเนินชีวิตของตนเอง บราวน์ (Brown, 1972) ได้เสนอเป้าหมายในการพัฒนานักศึกษาไว้ 5 ประการ

ดังนี้

1. การพัฒนาเอกลักษณ์ ซึ่งรวมถึงการพัฒนาระบบค่านิยม การพัฒนาคุณธรรม และการพัฒนาเป้าหมายในอาชีพ

2. การพัฒนาทักษะในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น ทักษะในการสื่อความหมาย การพัฒนาความเข้าใจ และความเห็นใจผู้อื่น (โดยเฉพาะบุคคลที่มีแตกต่างในด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรม)

3. การพัฒนาทักษะในด้านการเรียนและสติปัญญา ซึ่งจะช่วยให้เป็นบุคคลที่มีความสนใจ และทำการศึกษาค้นคว้าความรู้ใหม่ ๆ ตลอดชีวิต

4. การพัฒนาทางด้านสุนทรียภาพ คือ การพัฒนาความเข้าใจ เห็นคุณค่าเกิดความซาบซึ้งในธรรมชาติและศิลปะ ตลอดจนการพัฒนาทักษะในการสร้างสรรค์ในงานศิลปะ

5. การพัฒนาด้านร่างกายและทักษะในด้านนันทนาการ คือ การพัฒนาความเข้าใจ เห็นคุณค่าและบูรณาการกิจกรรมนันทนาการกับลักษณะการดำรงชีวิตของตน

สำหรับสถาบันอุดมศึกษา โดยทั่วไปได้กำหนดปรัชญาอยู่ในรูปของพระราชบัญญัติของแต่ละสถาบัน ซึ่งระบุหน้าที่และจุดประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาว่าเป็นสถาบันการศึกษาและค้นคว้าระดับสูง ทั้งทางด้านวิชาการและวิชาชีพ โดยมีได้กำหนดคุณสมบัติของบัณฑิตไว้อย่างชัดเจน สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่จึงยังขาดเป้าหมายในการพัฒนานักศึกษา

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนานักศึกษา

ถ้าพิจารณาในภาพรวมของการพัฒนานักศึกษานั้น ย่อมมีปัจจัยหลายประการเข้ามาเกี่ยวข้อง มีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการพัฒนานักศึกษาโดยตรง ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนานักศึกษา ส่วนใหญ่มีรากฐานมาจากทฤษฎีทางการศึกษาที่เรียกว่า "ทฤษฎีทรัพยากร" (Resource Theory) ผู้บริหารระดับสูงที่รับผิดชอบต่อการพัฒนานักศึกษา อันได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดีฝ่ายต่าง ๆ ควรทราบปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนานักศึกษาเพื่อหาทางปรับปรุงให้เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการพัฒนานักศึกษาอย่างแท้จริง ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนานักศึกษาที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

(1) ด้านบริหาร

ปัจจัยทางด้านบริหารมีหลายประการ เช่น ปรัชญา ทัศนคติในการผลิตบัณฑิตของสถาบัน นโยบายและมาตรการในการพัฒนานักศึกษาและกฎระเบียบของสถาบัน ตลอดจนกฎระเบียบของทางราชการ

ปรัชญาและทัศนคติในการผลิตบัณฑิตของสถาบัน สามารถใช้เป็นกรอบหรือเป็นเป้าหมายในการพัฒนานักศึกษาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สำหรับนโยบายและมาตรการในการพัฒนานักศึกษาก็ถือว่ามีผลสำคัญมากเพราะถ้ามีปรัชญาหรือทัศนคติในการผลิตบัณฑิตไว้แล้ว แต่ขาดนโยบายและมาตรการในการพัฒนานักศึกษาแล้ว ปรัชญาหรือทัศนคติจะเป็นเพียงข้อความที่เขียนไว้เท่านั้น เพราะจะไม่มี การนำเอา มาปฏิบัติ การกำหนดนโยบายและมาตรการในการพัฒนานักศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญ ส่วนกฎระเบียบก็มีความสำคัญต่อการพัฒนานักศึกษามากเช่นกัน กฎระเบียบที่ล้ำสมัย หรือกฎระเบียบที่ส่งเสริมเฉพาะด้านวิชาการ ทำให้อาจารย์สนใจทำงานเฉพาะด้านวิชาการโดยไม่สนใจ อบรมสั่งสอนนักศึกษา ก็เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนานักศึกษา

(2) ด้านวิชาการ

ปัจจัยด้านวิชาการ ได้แก่ หลักสูตร วิธีการสอน การวัดผลและอาจารย์ที่ปรึกษา หลักสูตรนั้นมีความสำคัญกับการพัฒนานักศึกษามาก ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักศึกษาต้องเรียน หลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาบางแห่ง โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาทางด้านวิชาชีพได้บรรจุวิชาที่พบบ่อยเกินไป ทำให้วิชาการทางด้านคณิตศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ซึ่งเป็นกลุ่มวิชาการที่ช่วยพัฒนานักศึกษาทางด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกาย และจิตใจมีน้อย ในด้านวิธีการสอนนั้นในปัจจุบันได้มีวิธีการสอนหลายวิธีที่ช่วยเสริมสร้างสติปัญญาของนักศึกษา โดยการสอนให้นักศึกษาใช้ความคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหา มากกว่าการสอนให้นักศึกษาจดจำเนื้อหาวิชาอย่างเดียว สำหรับการวัดผลการศึกษานั้นปัจจุบันมีวิธีการวัดผลหลายวิธีที่สามารถวัดความเจริญด้านต่าง ๆ ของนักศึกษามากกว่าที่จะเป็นการวัดความจำของนักศึกษาเพียงด้านเดียว นอกจากนี้อาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนานักศึกษาแต่ยังมีบทบาทในการพัฒนานักศึกษาน้อยมาก

(3) ด้านกิจการนักศึกษา

ปัจจัยด้านกิจการนักศึกษาเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนานักศึกษามาก ปัจจัยหนึ่ง ทั้งนี้เพราะการพัฒนานักศึกษาเป็นบทบาทอันสำคัญบทบาทหนึ่งของกิจการนักศึกษา ฝ่ายกิจการนักศึกษาสามารถพัฒนานักศึกษาได้หลายวิธี โดยการจัดบริการต่าง ๆ เช่น บริการให้การปรึกษา การนิเทศและให้การปรึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนานักศึกษา การฝึกอบรม และการใช้ทฤษฎีในการพัฒนานักศึกษา การที่จะพัฒนานักศึกษาให้มีประสิทธิผลเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับฝ่ายกิจการนักศึกษาของสถาบันนั้นว่า จะมีความสามารถในการพัฒนานักศึกษามากน้อยเพียงใด

(4) ด้านบุคลากร

ปัจจัยด้านบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษา นั้นอาจพิจารณาได้ 3 องค์ประกอบคือ

4.1 เกี่ยวกับจำนวน คือ บุคลากรของฝ่ายต่าง ๆ มีจำนวนเพียงพอกับปริมาณงานในฝ่ายหรือไม่

4.2 เกี่ยวกับความรู้ความสามารถ คือ บุคลากรของฝ่ายต่าง ๆ มีความรู้ความสามารถที่เกี่ยวกับงานในหน้าที่มากน้อยเพียงใดเกี่ยวกับกำลังขวัญในการทำงาน คือ บุคลากรของฝ่ายต่าง ๆ มีกำลังขวัญในการทำงานสูงหรือไม่ เพราะถ้าหน่วยงานใดมีบุคลากรจำนวนเพียงพอ

กับงาน และบุคลากรมีความรู้ความสามารถดี แต่บุคลากรขาดกำลังขวัญในการทำงานแล้วหน่วยงานนั้นก็จะได้รับประโยชน์จากบุคลากรน้อย

(5) ด้านงบประมาณ

ปัจจัยด้านงบประมาณ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากอีกด้านหนึ่งเพราะการดำเนินงานทุกอย่างต้องใช้เงินทั้งสิ้น ถ้าขาดเงินก็อาจทำให้การดำเนินการพัฒนานักศึกษาได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร

(6) ด้านนักศึกษา

ปัจจัยด้านนักศึกษา หมายถึง บุคลิกภาพของนักศึกษา ซึ่งอาจพิจารณาในแต่ละบุคคล และพิจารณาเป็นกลุ่มบุคคล ในแง่บุคคลนั้นนักศึกษาแต่ละคนมีความแตกต่างกันมากทั้งทางด้านภูมิหลัง ลักษณะที่มองเห็นได้ภายนอก เช่น รูปร่างและหน้าตา ส่วนลักษณะที่อยู่ภายในตัวนักศึกษานั้นได้แก่ ระดับสติปัญญา และเจตคติ เป็นต้น เมื่อพิจารณาเป็นกลุ่มบุคคลก็จะเห็นความแตกต่างได้ชัดเจน เช่น ระดับสติปัญญาของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ย่อมต่ำกว่าของนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ในสถาบันเดียวกัน เป็นต้น บุคลิกภาพในด้านต่าง ๆ ของนักศึกษา ย่อมมีผลต่อการพัฒนานักศึกษาโดยตรง เช่น นักศึกษาที่มีระดับสติปัญญาสูง จะสามารถเรียนรู้และเกิดการพัฒนาด้านต่าง ๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีสติปัญญาต่ำกว่า เป็นต้น

(7) ด้านสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษา

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง สภาพแวดล้อม 3 ชนิด คือ

7.1 สภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต เช่น อาคาร สถานที่ เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ

7.2 สภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งมีชีวิต เช่น พี่ส ลัทธิ และคน

7.3 สภาพแวดล้อมที่คนสร้างขึ้น (ไม่รวมข้อ 7.1 และ 7.2) เช่น กลุ่มเพื่อน กิจกรรมนักศึกษา ประเพณีการต้อนรับน้องใหม่ และระบบอาจารย์ที่ปรึกษา เป็นต้น

สภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษา มีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนานักศึกษามาก เพราะสภาพแวดล้อมที่มีความสมบูรณ์ คือ มีอาคารสถานที่ มีเครื่องมือดี และมีระบบงานดี ย่อมทำให้การพัฒนานักศึกษาได้ผลดี และในทางตรงกันข้ามถ้าสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี เช่น ไม่มีอาคารสถานที่ ไม่มีเครื่องมือที่ดี ไม่มีระบบงานที่ดี กิจกรรมนักศึกษาที่ไม่มีคุณภาพหรือ

การต้อนรับน้องใหม่ที่รุนแรง ทำให้น้องใหม่เกิดปัญหาทางด้านร่างกายและจิตใจ ย่อมทำให้การพัฒนา
นักศึกษาไม่ได้ผลดี

(8) ด้านสภาพแวดล้อมภายนอกสถาบันอุดมศึกษา

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายนอกสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง สภาพแวดล้อม
ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สภาพแวดล้อมภายนอกสถาบันอุดมศึกษา อาจเป็นทั้งสิ่ง
ที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนานักศึกษา สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนานักศึกษามีหลาย
ประการ เช่น สภาพเศรษฐกิจที่ดี ซึ่งมีผลทำให้สถาบันอุดมศึกษามีรายได้ดี และถ้าเป็นสถาบัน
ของรัฐก็อาจได้รับงบประมาณมากขึ้น ส่วนสภาพแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนานักศึกษา
ก็มีหลายประการ เช่น บรรยากาศทางการเมืองที่มีการปกครองระบอบเผด็จการภายใต้กฎอัยการศึก และ
มีการห้ามนักศึกษาทำกิจกรรมนักศึกษา ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2520 เป็นต้น

4. แนวคิดและหลักการพัฒนานักศึกษา

การพัฒนานักศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจการนักศึกษา ได้วิวัฒนาการมาเป็นเวลา
นาน จึงมีแนวความคิด (Concepts) และหลักการ (Principles) ของนักการศึกษาหลายยุค
หลายสมัย จึงขอกล่าวเฉพาะในประเด็นที่สำคัญไว้ดังต่อไปนี้

บราวน์ (Brown, 1972) ได้เสนอแนวคิดที่สำคัญในการพัฒนานักศึกษาไว้

5 ประการ คือ

1. นักศึกษาที่เข้าสู่สถาบันอุดมศึกษา มีความแตกต่างกันหลายด้าน และความแตกต่าง
นั้นมีผลโดยตรงต่อประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับจากสถาบันอุดมศึกษา
2. ช่วงเวลาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา เป็นช่วงเวลาที่นักศึกษาได้รับการพัฒนา
หลายด้าน และช่วงเวลาแรกเป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญมาก
3. มีโอกาสมากในโปรแกรมการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่มีผลต่อการพัฒนานักศึกษา
4. ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ กลุ่มเพื่อน ที่พักอาศัย
อาจารย์และการศึกษาในชั้นเรียน มีอิทธิพลต่อการพัฒนานักศึกษามาก
5. นักศึกษาได้รับการพัฒนาอันเนื่องมาจากปฏิกริยาระหว่างลักษณะของนักศึกษากับความ
กดดันของสภาพแวดล้อม

สำหรับหลักการพัฒนานักศึกษานั้น ได้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกตั้งแต่ตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยนักการอุดมศึกษาหลายคน เช่น ฮอปกินส์ (Hopkins) โคลเธอร์ (Clothier) คาวลีย์ (Cowley) และที่สำคัญคือ สภาการศึกษาอเมริกัน (American Council on Education, 1949) ซึ่งได้เสนอหลักการในการพัฒนานักศึกษาไว้ 4 ประการดังนี้ คือ

1. การพัฒนานักศึกษานั้นต้องพัฒนาให้มีความสมบูรณ์ทุกด้าน
2. นักศึกษามีความแตกต่างกัน แต่ละคนมีเอกลักษณ์ของตนเอง จึงควรปฏิบัติต่อนักศึกษาตามลักษณะที่มีความแตกต่างกัน
3. ควรจัดสภาพแวดล้อมทั้งหมด เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนานักศึกษา
4. นักศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบตนเอง ในการเข้าร่วมพัฒนาบุคลิกภาพด้วยความกระตือรือร้น

มิลเลอร์ และ วินสตันจูเนียร์ (Miller and Winston, Jr., 1991) ได้เสนอหลักการพัฒนานักศึกษาไว้ดังนี้

1. การพัฒนามนุษย์เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและสะสม ทั้งนี้เพราะบุคคลอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้ทิศทางในการพัฒนานั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของบุคคล ถึงแม้จะมีความพยายามที่จะทำให้การพัฒนาดันยอยลง แต่การพัฒนายังคงดำเนินอยู่ในบางลักษณะ และการพัฒนายังเป็นกระบวนการที่สะสมซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติโดยประสบการณ์ที่บุคคลเรียนรู้ในอดีต มีอิทธิพลต่อการพัฒนาของบุคคลในอนาคต
2. การพัฒนาเกิดขึ้นในลักษณะที่ง่ายสู่ลักษณะที่ยุ้งยากและมีความสลับซับซ้อน หลักการข้อนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักศึกษาทุกฝ่าย โดยการแนะนำช่วยเหลือให้นักศึกษาอยู่ในขั้นตอนของการพัฒนาจากระดับที่นักศึกษามีอยู่ไปสู่ระดับที่สูงขึ้น
3. การพัฒนานั้นเป็นไปตามลำดับและขั้นตอนของการพัฒนา เนื่องจากการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีความแน่นอนและไม่คงที่ การใช้คำว่าขั้นตอน (Stage) อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ จึงควรใช้คำว่าระยะมากกว่าจะใช้คำว่าขั้นตอน มิลเลอร์ และ วินสตันจูเนียร์ ได้อ้างถึง มอนตาญ (Montagu, 1981) ซึ่งได้เสนอแนะว่า "ขั้นตอนนั้น หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ไม่ต่อเนื่อง ส่วนระยะนั้น หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่องจากระยะหนึ่งไปสู่อีกระยะหนึ่งอย่างกลมกลืนจนยากที่จะสังเกตเห็นได้" โดยทั่วไปนั้น นักทฤษฎีและนักปฏิบัติ พยายามกำหนดช่วงของระยะการพัฒนาแล้วก็เรียกว่า "ขั้นตอน" จากการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนานักศึกษาหลาย

โครงการ พบว่า กลุ่มอายุเพียงอย่างเดียวไม่สามารถกำหนดขั้นตอนการพัฒนาของนักศึกษาในวัยปกติได้ ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนา จึงควรพิจารณาให้รอบคอบในการกำหนดกลุ่มพัฒนา กลุ่มหนึ่งกลุ่มใดขึ้น การพัฒนาในสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลจะทำให้ให้นักศึกษาสามารถพัฒนาไปสู่ระดับการพัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเองมากที่สุด

4. การพัฒนานักศึกษานั้นเกี่ยวข้องกับสภาพการณ์หลายอย่าง เช่น

4.1 ขนาดของสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ที่มีนักศึกษาเกิน 20,000 คน นั้น ควรทำการแยกการพัฒนาออกเป็นคณะและภาควิชา ส่วนสถาบันขนาดเล็กที่มีนักศึกษาน้อยกว่า 2,000 คน อาจแยกการพัฒนาเป็นคณะวิชาได้

4.2 หอพักนักศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนานักศึกษาสถาบัน ซึ่งมีหอพักให้นักศึกษาส่วนมากได้พักอาศัยอยู่ภายในสถาบันนั้น จะทำให้นักศึกษาได้มีโอกาส มีส่วนร่วมในการพัฒนา บ่มทำให้ได้ผลการพัฒนาดีกว่าสถาบันที่ไม่มีหอพักให้นักศึกษา

5. ทุกฝ่ายในสถาบันอุดมศึกษามีส่วนรับผิดชอบในการพัฒนานักศึกษา การร่วมมือและการทำงานร่วมกันของบุคลากรทุก ๆ ฝ่ายในสถาบัน จึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนานักศึกษา

5. ทฤษฎีเพื่อการพัฒนาการศึกษา

ถึงแม้ว่าการพัฒนานักศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีมาเป็นเวลาช้านาน แต่ก็ยังไม่มีมีการค้นคว้าทดลองเพื่อสร้างเป็นทฤษฎีขึ้นมาได้อย่างจริงจัง ภายหลังปี ค.ศ.1972 การพัฒนานักศึกษาได้รับความสนใจจากบุคคลในวงการอุดมศึกษามาก โดยเฉพาะผู้อยู่ในวงการวิชาชีพกิจการนักศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ผู้สอนวิชาการนักศึกษานในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้พยายามค้นหาหลักการ รูปแบบ และทฤษฎีจากสาขาวิชาต่าง ๆ มาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนานักศึกษา ผลงานของนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงหลายท่าน เช่น เพียเจท์ (Piaget) เพอร์รี่ (Perry) โคลเบอร์ก (Kohlberg) อีริกสัน (Erikson) ฮาวิกเฮิสต์ (Havighurst) ชิคเคอริง (Chickering) แซนฟอร์ด (Sanford) อเซลรอด (Axelrod) มูส (Moos) ฮอลแลนด์ (Holland) เพซ (Pace) แบนนิง (Banning) และอีกหลายท่านได้มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดรูปแบบและทฤษฎีที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนานักศึกษามาก รูปแบบ และทฤษฎีที่ได้รับความนิยมมากในขณะนี้หนึ่งรูปแบบและสามารถกลุ่มทฤษฎี ดังจะได้อีกต่อไป

รูปแบบกระบวนการพัฒนานักศึกษา

รูปแบบการพัฒนานักศึกษามีหลายรูปแบบ รูปแบบการพัฒนานักศึกษาที่นิยมใช้ทั่วไปคือ รูปแบบกระบวนการพัฒนานักศึกษา (Student Development Process Model) สร้างโดย มิลเลอร์ และพริ้นซ์ (Miller and Prince, 1976) ซึ่งเป็นโครงการส่งเสริมการพัฒนานักศึกษาของสมาคมบุคลากรอุดมศึกษาแห่งประเทศไทยสหรัฐอเมริกา (American College Personnel Association) รูปแบบกระบวนการพัฒนานักศึกษานี้ประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ 4 ประเภท คือ

- (1) การตั้งเป้าหมายในการพัฒนานักศึกษา
- (2) การประเมินสภาพหรือระดับการพัฒนานักศึกษา
- (3) วิธีในการพัฒนานักศึกษา
- (4) การประเมินโปรแกรมการพัฒนานักศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษากับการพัฒนานักศึกษา

เนื่องจากนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งมีจำนวนมากมาย มีปัญหาความต้องการ และบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน ผู้บริหารระดับสูง เช่น อธิการบดี รองอธิการบดี หรือคณบดี ไม่สามารถดูแลและให้ความช่วยเหลือได้ทั่วถึง จึงมีความจำเป็นต้องแต่งตั้งคณาจารย์แต่ละคนเป็นอาจารย์ที่ปรึกษารับผิดชอบนักศึกษา ประมาณ 10 ถึง 30 คน เพื่อช่วยเหลือแนะนำให้การศึกษานักศึกษาในเรื่องการศึกษาเล่าเรียน และด้านอาชีพ อบรมสั่งสอนด้านระเบียบวินัยและพัฒนาบุคลิกภาพ ตลอดจนแนะนำการเข้ารับบริการในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ให้นักศึกษาได้รับประโยชน์จากสถาบันอุดมศึกษาให้มากที่สุด อาจารย์ที่ปรึกษาจึงมีบทบาทอันสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพและสร้างความอบอุ่นให้แก่แก่นักศึกษา ทำให้นักศึกษาเกิดความรัก ความผูกพันต่ออาจารย์และสถาบันอุดมศึกษา (สำเนาวิชาจริยศิลป์, 2533)

เพื่อให้การพัฒนานักศึกษามบรรลุผลตามหลักการดังกล่าว อาจารย์ที่ปรึกษาต้องศึกษาทฤษฎีหลักการในการพัฒนานักศึกษา ตลอดจนการฝึกทักษะในการให้การปรึกษาด้วย อาจารย์ควรนัดนักศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบพบภาคการศึกษาละ 3 - 4 ครั้ง บางครั้งอาจจะพบนักศึกษาเป็นรายบุคคล บางครั้งอาจพบเป็นกลุ่ม ซึ่งแล้วแต่วัตถุประสงค์ของการนัดพบแต่ละครั้ง การพบนักศึกษาเป็นกลุ่มจะเหมาะสมสำหรับการประชุมชี้แจงนักศึกษา เช่น การประชุมนักศึกษานิวเป็นครั้งแรก

เพื่อชี้แจงนักศึกษา เรื่องบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษา วิธีการลงทะเบียนเรียน วิธีการศึกษาเล่าเรียน ระดับอุดมศึกษา กฎระเบียบของสถาบัน ตลอดจนความเป็นอยู่ของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา เป็นต้น การพบนักศึกษาเป็นกลุ่มอาจใช้เพื่อให้การปรึกษานักศึกษาเป็นกลุ่ม (group counseling) สำหรับนักศึกษาที่มีปัญหาในลักษณะเดียวกัน เช่น ปัญหาการเรียน เป็นต้น วิธีการนี้อาจารย์ที่ปรึกษา ต้องมีความสามารถในการให้การปรึกษาเป็นกลุ่มด้วย

การพัฒนานักศึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษานั้นอาจใช้วิธีการให้การปรึกษานักศึกษาทั้งแบบเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เมื่อการประชุมนักศึกษาใหม่เป็นครั้งแรกผ่านไปแล้วอาจารย์ที่ปรึกษาควรเริ่มทำการรวบรวมข้อมูลและจัดทำแฟ้มข้อมูลของนักศึกษาแต่ละคน ข้อมูลของนักศึกษาส่วนแรกอาจหาได้จากคอมพิวเตอร์ที่ต่อเชื่อมโยงโดยระบบ LAN จากสำนักทะเบียนและประมวลผลของสถาบัน อุดมศึกษา ส่วนข้อมูลที่สองนั้นเป็นข้อมูลที่อาจารย์ที่ปรึกษาต้องเก็บรวบรวมจากนักศึกษาด้วยตนเอง โดยวิธีสังเกตและสัมภาษณ์นักศึกษาแต่ละคน ข้อมูลส่วนนี้ ได้แก่ การแต่งกาย การพูด กิริยามารยาท พฤติกรรมที่นักศึกษาแสดงออก ความรับผิดชอบ แผนการศึกษา และแผนการประกอบอาชีพ ตลอดจนผลการศึกษา เป็นต้น

ในการนัดพบนักศึกษาแต่ละครั้ง อาจารย์ที่ปรึกษาควรสอบถามนักศึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ ของนักศึกษา และให้การปรึกษาและนัดนักศึกษา เพื่อแก้ปัญหาของนักศึกษา เสียก่อนแล้วจึงเริ่มพิจารณานักศึกษาเป็นรายบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกันหลายด้าน ทั้งปัญหาและระดับพัฒนาการด้านต่าง ๆ บางครั้งนักศึกษาที่มีพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งต่ำก็ทำให้เกิดปัญหาอีกด้านหนึ่งของนักศึกษาได้ เช่น นักศึกษาที่มีพัฒนาการทางด้านสังคม โดยเฉพาะทักษะการติดต่อระหว่างบุคคลต่ำก็ทำให้นักศึกษามีปัญหาการคบเพื่อน เป็นต้น อาจารย์ที่ปรึกษาจึงควรพัฒนาหรือให้ความช่วยเหลือนักศึกษาแต่ละคน ที่มีปัญหาตามเป้าหมายของการพัฒนานักศึกษาทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านวิชาการและวิชาชีพ สติปัญญา สังคมและการงาน เอกลักษณ์ อารมณ์ ร่างกาย และจิตใจ (สำเนา ขจรศิลป์, 2542)

วิธีการพัฒนานักศึกษามีหลายวิธี ซึ่งแล้วแต่จะพัฒนาด้านใดที่นักศึกษามีปัญหามากที่สุด เช่น นักศึกษาที่มีผลการเรียนตกต่ำนั้น อาจารย์และนักศึกษาต้องร่วมกันค้นพบสาเหตุที่ทำให้ผลการเรียนของนักศึกษาตกต่ำ ซึ่งบางครั้งก็อาจเนื่องมาจากหลายสาเหตุ เช่น ขาดความรู้และทักษะในการศึกษาเล่าเรียนระดับอุดมศึกษา ปัญหาครอบครัว และปัญหาสุขภาพ เป็นต้น เมื่อทราบสาเหตุของปัญหาแล้วก็สามารถแก้ปัญหาได้ ปัญหาที่อาจารย์ที่ปรึกษาแก้ไขหรือช่วยพัฒนาได้โดยการแนะนำ ตักเตือนนักศึกษา เช่น การแต่งกายที่ไม่เรียบร้อย การพูดไม่เพราะ ไม่สุภาพ การตรงต่อเวลา

เป็นต้น การแนะนำตักเตือนของอาจารย์ที่ปรึกษาต่อนักศึกษาจะได้ผลเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับระดับความศรัทธาที่นักศึกษามีต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ถ้านักศึกษามีความศรัทธาต่ออาจารย์ที่ปรึกษามาก อาจารย์ที่ปรึกษาก็สามารถว่ากล่าวตักเตือนอบรมสั่งสอนนักศึกษานั้นได้ผลดี ในทางตรงข้ามถ้านักศึกษาขาดความศรัทธาต่ออาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว การว่ากล่าวตักเตือน สั่งสอน อบรมของอาจารย์ที่ปรึกษาก็ไร้ผล ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักศึกษาตั้งแต่วันแรกที่พบนักศึกษาและตลอดปีการศึกษาแรก จึงมีความสำคัญต่อการทำให้การปรึกษาแนะนำของอาจารย์มาก

การแก้ปัญหาของนักศึกษาที่มีปัญหาอยู่ในระดับมาก บางครั้งอาจารย์ที่ปรึกษาก็ไม่สามารถทำได้ เพราะอาจารย์ที่ปรึกษาส่วนมากไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาทางด้านการศึกษา (Counseling) ในกรณีนี้อาจารย์ที่ปรึกษาอาจส่งนักศึกษาไปขอรับบริการจากผู้เชี่ยวชาญโดยตรง เช่น ส่งนักศึกษาที่มีปัญหาสุขภาพจิตไปให้นักจิตวิทยาช่วยเหลือ เป็นต้น การพัฒนานักศึกษาทางด้านเอกลักษณ์ คือ นักศึกษาที่ยังไม่ทราบว่าจะตัวเองมีความสนใจและมีความถนัดอาชีพใด จึงไม่สามารถตัดสินใจเลือกสาขาวิชาเอกได้ ในกรณีนี้อาจารย์ที่ปรึกษาควรส่งนักศึกษาไปพบนักแนะแนวที่กองกิจการนักศึกษา นักแนะแนวที่จบการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านการแนะแนว (Guidance) และการปรึกษา (Counseling) ก็จะสามารถช่วยเหลือให้นักศึกษาให้เข้าใจตัวเอง เข้าใจโลกของงานและสามารถตัดสินใจเลือกอาชีพและเลือกสาขาวิชาเอกได้ การพัฒนานักศึกษาในด้านสังคม ด้านร่างกาย และด้านคุณธรรมจริยธรรมนั้น อาจารย์ที่ปรึกษาสามารถแนะนำนักศึกษาให้เข้ารับการฝึกอบรมหรือเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษาที่มีอยู่มากมายในสถาบันอุดมศึกษาแทบทุกแห่ง (Chuh, 1987)

การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

สุพัตรา เพชรมณี (2517) ได้ศึกษาความคาดหวังของนิสิตที่มีต่ออาจารย์ที่ปรึกษา โดยการสัมภาษณ์นิสิตชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า

1. นิสิตมีความคิดเห็นไม่พอใจในบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษา เพราะความคิดเห็นไม่ตรงกัน ไปหาไม่ค่อยพบ ไม่สนใจนิสิต ถือความคิดเห็นตนเองเป็นสำคัญ
2. ใช้บริการอาจารย์ที่ปรึกษาเพียงการเขียนชื่ออนุมัติการลงทะเบียนเรียน เปลี่ยนหรือลดวิชาเรียนมากกว่าบริการอื่น ๆ

3. กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่มากกว่า เมื่อนิสิตมีปัญหาทั้งการเรียนและส่วนตัว เขาจึงปรึกษากับเพื่อนเป็นอันดับแรก และไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นอันดับสุดท้าย

ภักตรา จันทน์บุญศิลา (2519) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนิสิต และอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการเกี่ยวกับหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร พบว่าการปฏิบัติงานของอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการยังไม่สนองความต้องการของนิสิตคือ นิสิตต้องการที่จะได้รับความช่วยเหลือ แนะนำ จากอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการมากกว่าที่เป็นอยู่ทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษาที่ว่า ตนควรให้ความช่วยเหลือ แนะนำนิสิตให้มากขึ้น และอุทิศตนให้กับการปฏิบัติงานให้คำปรึกษามากขึ้น เช่นเดียวกัน

ในปีต่อมา ละออ ชูติกร (2520) ได้ศึกษาบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาในวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร พบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมควรมีอายุระหว่าง 30-34 ปี วุฒิตะการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการสอนเกิน 3 ปี ควรเป็นผู้ที่วางตัวได้เหมาะสมกับกาลเทศะ ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษา มีอารมณ์มั่นคง และมีมนุษยสัมพันธ์ งานที่อาจารย์ที่ปรึกษาควรปฏิบัติให้มากขึ้น คือ การให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นักศึกษาในเรื่องหลักสูตร และแผนการเรียน การเลือกวิชาเรียน การลงทะเบียนเรียน วิชาการเรียน และการแก้ปัญหาทางการเรียน การเปลี่ยนแปลง การถอน เพิ่มกระบวนวิชาเรียน การลาพักการเรียน และการแนะนำให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาที่เรียนอ่อน อาจารย์ที่ปรึกษาควรมีการคัดเลือกและควรรับผิดชอบนักศึกษา 10-15 คน จนจบการศึกษาแต่ละระดับ ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของอาจารย์ที่ปรึกษา คือ การที่นักศึกษาไม่เห็นคุณค่า และความสำคัญของชั่วโมงโฮมรูม อาจารย์ที่ปรึกษามีงานด้านการสอน และงานพิเศษอื่น ๆ มาก ไม่มีเวลาพอที่จะให้คำปรึกษา และรู้จักนักศึกษาได้ไม่ทั่วถึง

ส่วน สุจริต เพ็ชรชอบ และวรศักดิ์ เพ็ชรชอบ (2523) ได้ศึกษาสภาพการให้คำปรึกษานิสิตในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า นิสิตชาย หญิงแต่ละคณะในแต่ละชั้นปี ส่วนใหญ่ได้รับคำปรึกษาจากอาจารย์อยู่ในระดับน้อยมาก และต้องการคำปรึกษาในด้านวิชาการ และการเรียนการสอนด้วยวิธีการแบบรายบุคคล นิสิตมีความเห็นว่า บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยและลักษณะอารมณ์ของอาจารย์ที่ปรึกษาในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับดีมาก ความสามารถของอาจารย์ที่ปรึกษาในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับดี ควรจะให้คำปรึกษาตอนเลือกวิชาเรียน เพื่อลงทะเบียนเรียน เมื่อมี

ปัญหาทางวิชาการ นิสิตจะไปหาอาจารย์ที่ปรึกษาหรืออาจารย์ผู้สอนวิชาการ เมื่อมีปัญหาล้วนตัว จะไปหานิสิตรุ่นพี่ และอาจารย์ที่ปรึกษามากที่สุด ทั้งอาจารย์ที่ปรึกษาและนิสิตมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้แก่ การที่อาจารย์ที่ปรึกษามีงานสอนและงานอื่นมากเกินไป อาจารย์และนิสิต ขาดความสนิทสนมกัน อาจารย์ที่ปรึกษาไม่ได้สอนนิสิตทำให้ไม่รู้จักนิสิตเท่าที่ควร และส่วนใหญ่ นิสิตรุ่นพี่ให้คำปรึกษาเพียงพอแล้ว

นอกจากนี้ ชัยบุรุษ เจริญพิพัฒนสุข (2527) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษา สาขาวิชาพลศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา พบว่า บทบาทอาจารย์ที่ปรึกษาที่ควรปฏิบัติ คือ ด้านการศึกษา ได้แก่ ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร ให้คำปรึกษาเมื่อมีปัญหาด้านการเรียน ด้านสวัสดิการ ได้แก่ แนะนำแหล่งที่ทำงานเมื่อสำเร็จการศึกษา แนะนำเกี่ยวกับการใช้บริการต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด ห้องพยาบาล ด้านพัฒนานิสิตนักศึกษา ได้แก่ แนะนำในเรื่องการแต่งกายให้เหมาะสม แนะนำเกี่ยวกับการฝึกทักษะ และด้านวิชาชีพพลศึกษา ได้แก่ ให้ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ถูกต้องของวิชาชีพพลศึกษา ปลุกฝังให้มีความภาคภูมิใจในวิชาชีพ และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษา สาขาวิชาพลศึกษาในมหาวิทยาลัย วิทยาลัยครู และวิทยาลัยพลศึกษา ปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

ต่อมา ประหยัด สายวิเชียร (2529) ได้ศึกษาความคิดเห็นและความคาดหวังของนักศึกษาที่มีต่อบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งพบว่าการแนะนำและการแนะแนว โดยส่วนรวมนักศึกษาเห็นว่าในสภาพปัจจุบันอาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติได้ปานกลาง ด้านการให้ความช่วยเหลือนักศึกษา เห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติได้น้อย ส่วนด้านความรู้ความเข้าใจนักศึกษาเห็นว่าสภาพปัจจุบัน อาจารย์ที่ปรึกษาที่มีความรู้ในขอบข่ายของกระบวนการวิชาในคณะค่อนข้างดี เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติตนได้ต่ำกว่าที่นักศึกษาคาดหวังไว้ในทุกด้าน นอกจากการมีอคติลำเอียงเท่าใดนักนักศึกษาเห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติตนได้ไม่แตกต่างกับที่นักศึกษาคาดหวังไว้

ในปีต่อมา อัญชลี เศรษฐเสถียร (2530) ยังได้ศึกษามบทบาทที่คาดหวังของนักศึกษาต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ในการแนะแนวการศึกษา กรณีศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาส่วนมากไม่ได้ปฏิบัติตามบทบาทที่สอดคล้องและตรงกับบทบาทที่นักศึกษาคาดหวัง อันก่อให้เกิดปัญหาด้านต่างๆ และยังพบข้อที่น่าสังเกตอีกหลายประการที่อาจารย์ที่ปรึกษา เจ้าหน้าที่

ฝ่ายบริหารการศึกษา และผู้เกี่ยวข้องกับการแนะแนวการศึกษาทั้งระดับคณะและมหาวิทยาลัย ควรจะได้คำนึงและหาแนวทางในการร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาให้ลดน้อยลง

ในส่วนของกรมพลศึกษา(2533) ได้ศึกษา บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาตามความคาดหวัง ของนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จำนวน 357 คน ของวิทยาลัยพลศึกษาทั้ง 17 แห่ง ประจำปีการศึกษา 2532 ผลการศึกษาพบว่า

1. นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงเห็นด้วยปานกลางในบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอาจารย์ที่ปรึกษา
2. ความคิดเห็นของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงเกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอาจารย์ที่ปรึกษาในวิทยาลัยพลศึกษาไม่แตกต่างกัน
3. นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงเห็นด้วยมากในบทบาทที่คาดหวังของอาจารย์ที่ปรึกษา
4. ความคิดเห็นของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังของอาจารย์ที่ปรึกษาในวิทยาลัยพลศึกษาไม่แตกต่างกัน
5. ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของอาจารย์ที่ปรึกษาในวิทยาลัยพลศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
6. แนวทางการดำเนินงานของอาจารย์ที่ปรึกษา พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษาควรเข้าพบนักศึกษาในความรับผิดชอบเป็นกลุ่ม สัปดาห์ละครั้ง ในแต่ละครั้งควรใช้เวลาไม่เกิน 30 นาที ในรายที่ต้องการรับคำปรึกษาเป็นรายบุคคล ควรมีการนัดหมายอาจารย์ที่ปรึกษาก่อนแล้วจึงเข้าพบตามเวลานัดหมาย นักศึกษาควรจะมีอาจารย์ที่ปรึกษา 2 คน โดยผู้บริหารของวิทยาลัยเป็นผู้แต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาให้ทำหน้าที่รับผิดชอบนักศึกษาติดต่อกันไปตลอดหลักสูตร

ในขณะที่ นิตยา เตวา (2538) ได้ศึกษาความคาดหวังของนักเรียนและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูที่ปรึกษากิจกรรมอิสระในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดลำปาง พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงของครูที่ปรึกษากับความคาดหวังในบทบาทครูที่ปรึกษามีความแตกต่างกันมาก หากครูที่ปรึกษาได้ปฏิบัติในบทบาททั้ง 4 ด้านเพิ่มมากขึ้นจากที่เคยปฏิบัติ ก็จะทำให้เกิดความพอใจกับทุกฝ่าย การดำเนินงานก็จะมีประสิทธิภาพ

ในทำนองเดียวกัน แก้วศรีมา บัณฑิต (2540, หน้า 114) ได้ศึกษาบทบาทของครูและความต้องการของนักเรียนเกี่ยวกับการแนะแนวโรงเรียน สังกัดงานการประถมศึกษาอำเภอ

เมืองปาน จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการบริหารให้คำปรึกษาอยู่ในระดับมาก ทุกเรื่อง เรียงลำดับดังนี้ การดูแลรักษาสุขภาพ การเตรียมตัวสอบ การปรับตัวในการเรียน การครองตนในวัยรุ่น รายละเอียดเกี่ยวกับงานอาชีพ การปรับตัวในการคบเพื่อน การเตรียมตัวทำงาน การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลและการเข้าไปปรึกษากับครู นักเรียนก็มีความต้องการครูที่ให้คำปรึกษาอย่างเป็นกันเอง และเข้าใจนักเรียนด้วย

นอกจากนี้ ปราณี หะชั้น (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริง และที่คาดหวังของอาจารย์ที่ปรึกษาในทัศนะของนักศึกษาคณะ เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวม นักศึกษาเห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาคณะ เกษตรศาสตร์ ปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงได้น้อยกว่าบทบาทที่นักศึกษาคาดหวังไว้ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านวิธีการให้คำปรึกษา ด้านบุคลิกภาพ ด้านการให้ความช่วยเหลือนักศึกษา และด้านการพัฒนานักศึกษา เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละด้าน นักศึกษามากกว่าร้อยละ 50 เห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาเกี่ยวกับวิธีการในการลงทะเลเป็นเรียนและให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการแสวงหาความรู้ ด้านวิธีการให้คำปรึกษา ขอมรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษา ด้านการพัฒนานักศึกษา ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และได้ส่งเสริมให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการทำงาน และในด้านบุคลิกภาพอาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงทุกเรื่อง สำหรับด้านการให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษานั้น ตามบทบาทที่เป็นจริง นักศึกษามากกว่าร้อยละ 50 เห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษาไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับที่พักในระหว่างที่ศึกษา ช่วยเหลือในการเข้าพักหอพักในมหาวิทยาลัย และช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเงิน

และ สมยศ พันธุ์กลีกร (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริง และที่คาดหวังของอาจารย์ที่ปรึกษาในทัศนะของนักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยเทคนิคลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ในด้านการศึกษาของนักเรียน นักศึกษา นักเรียน นักศึกษาจำนวนมากมีความคาดหวังที่จะให้อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติมากในการให้คำปรึกษาในทุกเรื่อง แต่การปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริง อาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติปานกลางเกือบทุกเรื่อง ในขณะที่การให้ความรู้เกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ในการเรียน และการแนะนำในการลงทะเลเป็นเรียน อาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติมาก ส่วนด้านสวัสดิการ นักเรียน นักศึกษาจำนวนมากมีความคาดหวังให้อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติมากในทุกเรื่อง ยกเว้นการให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย มีความคาดหวังให้อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติปานกลาง ส่วนการปฏิบัติจริงของอาจารย์ที่ปรึกษาในด้านนี้ ได้ปฏิบัติปานกลางทุกเรื่อง

สำหรับด้านการพัฒนานักเรียน นักศึกษา นักเรียน นักศึกษาจำนวนมากมีความคาดหวังที่ให้อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติมากในทุกเรื่อง แต่การปฏิบัติจริงของอาจารย์ที่ปรึกษาในด้านนี้ อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติปานกลางเกือบทุกเรื่อง สำหรับเรื่องการให้ความรู้เกี่ยวกับระเบียบวินัยและข้อบังคับต่าง ๆ ของสถานศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติมาก และในด้านวิชาชีพ นักเรียน นักศึกษาจำนวนมากมีความคาดหวังที่ให้อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติมากในทุกเรื่อง แต่การปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริง อาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติปานกลางเกือบทุกเรื่อง ในเรื่องการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาและการเตรียมตัวในการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป และการเสริมสร้างให้มีความภาคภูมิใจในวิชาชีพที่กำลังศึกษานั้นอาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติมาก ข้อเสนอแนะของนักเรียน นักศึกษา พบว่าอาจารย์ที่ปรึกษาควรเป็นอาจารย์ที่สอนในแผนกวิชาช่างของนักศึกษาเอง และควรเสนอให้แต่งตั้งโดยนักเรียน นักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา 1 คน ควรรับผิดชอบดูแลนักเรียน นักศึกษา 20-25 คน และรับผิดชอบตลอดหลักสูตร อาจารย์ที่ปรึกษาควรพบนักเรียน นักศึกษาทั้งกลุ่มสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 นาที และเมื่อนักศึกษาต้องการรับคำปรึกษา ควรพบอาจารย์ที่ปรึกษาโดยไม่ต้องนัดหมาย

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่าการปฏิบัติตามบทบาทในการให้คำปรึกษาสำหรับนักเรียน นักศึกษาโดยการให้ความรู้และคำแนะนำในด้านการศึกษา การติดตามผลการเรียน การแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนให้การอบรมแนะนำปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การพัฒนาบุคลิกภาพ รวมทั้งให้คำแนะนำในการเตรียมตัว การปฏิบัติตนในการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพที่อาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติจริงนั้น อยู่ในระดับต่ำกว่าความคาดหวังของนักเรียนและนักศึกษา